

СУРАТЧАЛАСАИ
чаласаи умуми лабораториявӣи № 3
Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани АМИТ

26 майи с.2022 ш. Душанбе

Муҳокимаи

рисолаи илмӣи Мирсабуров Ш.М. дар мавзӯи «Флора ва экологияи
обсабзҳои сабз (Chlorophyta) ҳавзаҳои оби Тоҷикистони Шимолӣ ва
водии Зарафшон», барои дарёфти дараҷаи илмӣи номзади илмҳои биологӣ
аз рӯйи ихтисоси 03.02.01. -ботаника

Иштирок намуданд:

- Мадаминов А.А.** - мудири озмоишгоҳи экология
ва захираи растаниҳо, раиси чаласа,
Муродова Н. ходими хурди илмӣи озмоишгоҳи экология
ва захираи растаниҳо, котиби чаласа,
Акназаров О.А. - д.и.б., академики АМИТ, сарходими илмӣи
лабораторияи экология ва захираи растаниҳо,
Ҳисориев Ҳ.Ҳ. - д.и.б., академики АМИТ, сарходими илмӣи
шӯъбаи флора ва систематикаи растаниҳо,
Чумаев Б.Б. – д.и.б., узви-вобаста
АМИТ профессор, сарходими илмӣи
лабораторияи биохимияи фотосинтези растаниҳо.
Абдуллоев Ҳ. А. – узви-вобаста АМИТ, д.и.б.,
профессор, мудири лабораторияи биохимияи фотосинтези растаниҳо,
Бобоев М.Т. – д.и. б., директори Маркази илмӣи Хатлон,
Давлатов А.С., н.и.б., ходими калони илмӣи шӯъбаи флора
ва систематикаи растаниҳо,
Мубалиева Ш.М. – н.и.к. мудири захираи гербария
Қурбонов А.Р. – н.и.б. мудири кафедраи ботаникаи
ДДОТ ба номи С.Айнӣ
Бобокалонов Қ.А. – мудири шӯъбаи флора
ва систематикаи растаниҳо,
Мирзоев Б – ходими хурди илмӣи лабораторияи
экология ва захираи растаниҳо,
Аброров С.С. – ходими калони илмӣи шӯъбаи флора
ва систематикаи растаниҳо,
Юсупов С.Ю – ходими калони илмӣи лабораторияи
экология ва захираи растаниҳо.,
Хучаев М – ходими хурди илмӣи шӯъбаи флора
ва систематикаи растаниҳо.
Юсупова Ф. – ходими хурди илмӣи шӯъбаи Флора
ва систематикаи растаниҳо,
Мадаминов А.А. - мудири озмоишгоҳи экология ва захираи растаниҳо,
н.и.б., раиси чаласа **Мадаминов А.А.** иштирокдоронро ба муҳтавои

рузномаи чаласа ошно намуда, чаласаи умумии семинари илмии байнилаборатории ИБФ ва ГР АМИТ-ро оғоз намуд. Дар кори чаласа тибқи рӯзнома муҳокимаи кори диссертатсионии унвончӯ, муаллими кафедраи ботаника ва физиологияи растаниҳо Мирсабуров Ш.М. дар мавзӯи «Флора ва экологияи обсабзҳои сабзи (Chlorophyta) ҳавзҳои оби Тоҷикистони Шимолӣ ва водии Зарафшон», роҳбари илмӣ доктори илмҳои биологӣ Бобоев М.Т. дар назар гирифта шуд.

Дар чаласа қайд гардид, ки рисолаи номзадии унвончӯ - Мирсабуров Ш.М. дар мавзӯи «Флора ва экологияи обсабзҳои сабз (Chlorophyta) дар ҳавзҳои оби Тоҷикистони Шимолӣ ва водии Зарафшон», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 03.02.01. - ботаника дар Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон иҷро шудааст.

Мирсабуров Шавкатҷон Мираҳматович соли 1989 таваллуд шуда, миллаташ тоҷик мебошад. Баъди хатми Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров (2012) ба аспирантураи Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон ба шӯъбаи рӯзона дохил шуда, соли 2015 онро хатм кардааст. Айни замон мавсуф ба ҳайси омӯзгор дар факултети биология ва химияи Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров фаъолият дорад.

Мадаминов А.А. - Сухан ба хатмкардаи шӯъбаи аспирантураи Институт – Мирсабуров Шавкатҷон Мираҳматович барои пешниҳоди кори диссертатсионӣ дода мешавад.

Шунида шуд: Мирсабуров Шавкатҷон Мираҳматович оид ба мавзӯи «Флора ва экологияи обсабзҳои сабзи (Chlorophyta) ҳавзҳои оби Тоҷикистони Шимолӣ ва водии Зарафшон», дар семинари илмии байнилабораторӣ 20 дақиқа маъруза намуд.

Ба маърузачӣ 10 савол дода шуд:

Саволҳо:

Савол: Абдуллоев Ҳ.А. савол - Барои биоиндикатсия, кадом намуди обсабзҳои сабз муҳимтар мебошанд?

Ҷавоб: Обсабзҳои сабз чун хлорелла, ссенедесмус, анкистродесмус, хламидомонада ва ғайра дар ҷолоиши биологии таркиби оби обҳавзаҳо мавқеи муайянро соҳиб мебошанд.

Савол: Мадаминов А. Оё рисолаи илмии шумо бо корҳои илмии олимони Ёзбекистон мавриди муқоиса қарор гирифт, агар чунин муқоиса сурат гирифта бошад, тафовути он корҳо аз рисолаи шумо дар чист? Дар ҷадвалҳо аломати савол чиро мефаҳмонад?

Ҷавоб: Ҳангоми омӯзиш ва таҳқиқи мавзӯи мазкур ва гузаронидани таҷрибаҳои омӯзишӣ рисолаҳои илмии олимони мавриди истифода қарор дода шуданд. Маълум гардид, ки таҳқиқотҳои ҷараён гирифтаанд ва мо дар рафти кор ба натиҷаи он корҳо огоҳӣ доштем. Ба назар расид, ки ҳарчанд дар минтақа таҳқиқотҳо гузаронида шуда бошанд ҳам, аммо объекти таҳқиқи он рисолаҳо обанборҳои сунъии Баҳри тоҷик ва Каттасой (қисман) мебошад. Ба хусус, дар ин замина кори илмии Темиров Т.,-ро метавон зикр кард. Аммо, кори илмии мушаххас доир ба таҳқиқи обсабзҳои минтақаи мавриди назари моро фаро гирифта бошад то имрӯз рӯйи кор наомада буд.

Дар ҷадвалҳои аломати савол маълуми номаълум будани хусусияти экологӣ ва паҳншавии намуди обсабзҳои муайянро дорад.

Савол: Қурбонов А.Р. Оё таҳқиқотҳо дар дарёҳои кӯҳӣ гузаронда шудаанд?

Ҷавоб: Бале, таҳқиқотҳои илмӣ дар дарёҳои наздикӯҳӣ низ ба монанди, Зарафшон ва дарёи Исфара гузаронида шуданд.

Савол: Ҷумаев Б.Б. Шумо чи хел муайян кардед, ки миқдори обсабзҳои сабз дар шимол зиёдтар аст дар ҷануб камтар? Растаниҳои дараҷаи олиро бо вучуд доштани варакаи гербарӣ маълум мекунанд, обсабзҳо чи хел муайян мекунанд?

Ҷавоб: Ҳангоми гузаронидани таҳқиқотҳои илмӣ таркиби намудии обсабзҳои сабзи Тоҷикистони Шимолӣ бо таркиби намудии обсабзҳои сабзи қисмати ҷанубии Тоҷикистон дар қорҳои илмии олимони соҳа муқоиса карда шудаанд. Обсабзҳо бо ёрии намунаҳои тару тоза аз обҳавзаҳо гирифташуда ва инчунин бо ёрии намунаҳои қоркардшуда муайян карда мешаванд.

Савол: Мубалиева Ш. Дар ин мавзӯ қабл аз Шумо олимоне таҳқиқот гузарондаанд ё не? Навовариҳои шумо дар чист? Чанд мақола дар маҷаллаҳои КОА эътирофшуда доред?

Ҷавоб: Доир ба таркиби намудии обсабзҳои қисмати шимолӣ Тоҷикистон қорҳои илмӣ аз тарафи олимони гузаронида шудааст. Доир ба обсабзҳои сабзи минтақаи қорҳои илмӣ то ҳол гузаронида нашуда, таҳқиқоти мо дар ин самт яке аз нахустин қорҳо махсус мешавад. Ҳангоми иҷрои қорҳои илмӣ 31 намуди нағз, аз ҷумла 18 намуди нағз барои ҳудуди Тоҷикистон дарёфт ва муайян карда шуд. Оид ба таҳқиқотҳои гузаронида шуда дар рафти иҷрои рисолаи илмӣ 9 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои гуногун аз ҷои бароварда шудааст, ки 5 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА назди Президенти ҶТ нашр карда шудаанд.

Мадаминов А.А: Оё ба диссертант ягон саволу эроди дигар доред? Агар савол набошад семинари илмиро давом медиҳем. Ба рисолаи мазкур ду тақризи пешниҳод шудааст. Тақризи якум аз тақризнависи дохила н.и.б. Давлатов А.С. ва тақризи беруна аз Курбонов А.Р. – н.и.б. мудири кафедраи ботаникаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ. Марҳамат сухан ба тақриздихандагон дода мешавад.

Тақризнависи №1: Курбонов А.Р. – н.и.б., дотсент мудири кафедраи ботаникаи ДДОТ ба номи С. Айнӣ. Ман диссертантро ҳамчун як олими ҷавони ҷиддӣ, кордон ва нисбати худ серталаб мешиносам. Ба диссертатсияи навиштаи ӯ чунин гуфта метавонам, ки дар он мақсади гузошта шуда бо вазифаҳо мувофиқат мекунад. Кор босифати баланд рӯйи кор омадааст, дар обхавзаҳои мавзеи омӯзиш 195 намуди обсабзҳои сабз дарёфт намудааст. Диссертатсия бартариҳои зиёд дорад, вале ман оид ба камбудии изҳори назар менамоям. Дар он расмҳо ишора нашудаанд, баъзе истилоҳҳо тарҷума нашудаанд, ғалатҳои имлоӣ мавҷуданд. Пешниҳод: ҷумлабандии баъзе аз матнҳо дуруст карда шавад, рақами ҷадвалҳо мувофиқи коида монда шавад. Ҳачми хулосаи рисола зиёд аст, онро каме мушаххас кардан лозим мебошад. Баъди ислоҳи ин камбудии рисола барои Ҷимоя дар Шӯрои диссертатсионӣ аз рӯйи ихтисоси 03.02.01.-ботаника пешниҳод кардан мумкин аст.

Тақризнависи №2: Давлатов А.С. н.и.б. ходими калони илмии шӯъбаи Флора ва систематикаи растани. Ба забони тоҷикӣ навиштани рисола кори сахл нест, зеро истилоҳоти илмии ботаникӣ ба забони тоҷикӣ тарҷума надоранд. Диссертатсияи Мирсабуровро бояд забоншинос аз назар гузаронад, зеро дар он ғалатҳои забонӣ вучуд доранд. Аз 4 боби диссертатсия боби охири дар 100 саҳифа оварда шудааст, ки онро кам кардан лозим аст. Дар овардани рақам ва номи ҷадвалҳо низ баъзе саҳу хатой ба назар мерасад. Баъзе аз адабиётҳои дар феҳраст омада бо матни диссертатсия мувофиқат намекунанд.

Ҳамаи эродҳо дар тақризи ба пуррагӣ оварда онро ба котиби маҷлис медиҳам. Хулоса диссертатсияи Мирсабуров Ш.М ба талаботи имрӯза, ҷавобгӯ ба сомон расонда шудааст, баъди бартараф кардани хатоҳои ва эродҳо онро барои Ҷимоя дар Шӯрои диссертатсионӣ оид ба дарёфти дараҷаи номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси ботаника пешниҳод кардан мумкин аст.

Мадаминов А.А: Ташаккур ба тақриздихандагон ва барои заҳмати онҳо. Сухан ба роҳбари илмии диссертант доктори илмҳои биологӣ Бобоев М.Т. дода мешавад.

Рохбари илмӣ д.и.б., Бобоев Мариё Тиллоевич пеш аз ҳама ман ба тақризнависон устодон Давлатов А.С ва Қурбонов А.Р., баромадкунандагон ва ихтирокдорон миннатдорӣ изҳор менамоям. Он эродхоеро ки гуфтанд бартарафшаванда буда, дар муҳлати кӯтоҳ ислоҳи худро меёбанд. Мирсабуров Шавқатҷон Мираҳматович корро аз сифр оғоз карда, тӯли 10 сол бо кӯшишу ғайрати хеш иҷро расонид. Ӯ як ҷавони кордӯст, софдил ва қавиурода мебошад, ба мушкилиҳо нигоҳ накарда, мустақилона корро иҷро мекунад. Ман бо боварии комил гуфта метавонем, ки дар якҷоягӣ тамоми камбудихоро бартараф мекунем.

Мадаминов А.А: Ташаккури зиёд Мариё Бобоевич барои мулоҳизаҳои роҳбари илмӣ дар бораи диссертант. Ҳамин тавр ба муҳокима ва хулосабарорӣ мегузарем. Марҳамат касе гуфтани дорад!

Дар муҳокима иштирок намуданд:

Ҳисориев Ҳ. - д.и.б., академики АМИТ, сарҳодими илмии шӯъбаи флора ва систематикаи растаниҳо. Хулосаи ман ин аст, ки Мирсабуров Шавқатҷон корри илмиро мустақилона анҷом дода, ба натиҷаҳои назарраси илмӣ расидааст, ки боиси дастгирист ва шоистаи таҳсин аст. Он камбудихои ҷузъие, ки устодон ишора намуданд, ислоҳшаванда мебошанд. Ман пешниҳод дорам, ки баъди ислоҳи камбудихо рисола барои Ҳимоя ба Шӯрои диссертасиони аз рӯйи ихтисоси 03.02.01.- ботаника пешниҳод карда шавад.

Ҷумаев Б.Б.: - д.и.б., узви-вобастаи АМИТ профессор, сарҳодими илмии лабораторияи биохимияи фотосинтези растаниҳо. Ба унвонҷӯ гуфтаниам, ки камбудию норасоихоро ислоҳ карда диссертатсияро ба Ҳимоя пешниҳод намояд.

Абдуллоев А.А. – узви-вобастаи АМИТ, д.и.б., профессор, мудир лабораторияи биохимияи фотосинтези растаниҳо. Ман ба роҳбари унвонҷӯ, Бобоев М.Т. раҳмати калон мегӯям барои тайёр кардани кадрҳо дар соҳаи омӯзиши растаниҳои дараҷаи паст саҳми калон дорад ва пешниҳод дорам, ки дар баробари диссертатсия як атласи обсабзҳои Тоҷикистони Шимолиро ба ҷоп бароранд. Кори диссертантро баъди ислоҳ барои пешниҳод дар Шӯрои диссертатсионӣ дастгирӣ менамоям.

Мадаминов А.А: Дар натиҷаи муҳокимарониҳо чунин хулоса қабул карда шуд. Рисолаи муҳокимашуда кори илмии ба пуррагӣ анҷомёфта мебошад.

Баҳодихӣ ба кори иҷронамудаи унвонҷӯӣ. Рисола дар сатҳи баланди назариявӣ ва амалӣ иҷро шуда, маводи зиёде, таҳлил карда шуда, таркиби намудии обсабзҳои сабзи Тоҷикистони Шимолӣ дар шароити минтақа муқаррар карда шудааст.

Иштироки шахсии унвонҷӯӣ дар ба даст овардани натиҷаҳои, ки дар диссертатсия дарҷ гардидаанд. Унвонҷӯӣ бевосита дар экспедитсияҳо ва

таҳқиқотҳои саҳроӣ, ба даст овардани натиҷаҳо, коркард ва таҳлили онҳо, ки дар диссертатсия дарҷ гардидаанд иштирок намуда, дар ин замина мақола ва фишурдаҳои илмиро омода ва нашр намудааст. Маводи диссертатсия дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ илмӣ «Ҳифзи гуногуннамудии биологии Помир дар шароити тағйирёбии иқлим» (Душанбе, 2014), «Хусусиятҳои экологии гуногунии биологӣ» (Душанбе, 2015; Хучанд 2019; Кӯлоб 2021), “Гуногуннамудии биологии экосистемаҳои кӯҳии Помир вобаста ба тағйирёбии иқлим (Душанбе, 2021)” баррасӣ ва муҳокима карда шудаанд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқотҳои гузаронидашуда.

Саҳеҳият ва эътимоднокии натиҷаҳои бадастомадаро таҳқиқоти бисёркаратаи саҳроӣ ва озмоишӣ, истифодаи усулҳои маъмул ва инчунин таҳлили омории натиҷаҳои дар рафти таҳқиқот ба дастомада тасдиқ менамоянд.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқот. Бори аввал таркиби намудии обсабзҳои сабзи Тоҷикистони Шимолӣ муайян гардида, дар натиҷа 31 намуди нав барои флораи обсабзҳои сабз дар Тоҷикистони Шимолӣ ва водии Зарафшон ва 18 намуди нав барои Тоҷикистон дарёфт карда шудааст.

Бори аввал таркиби намудии обсабзҳои сабзи обҳавзаҳои минтақаи ҳамворӣ бо сарчашмаҳои оби баландкӯҳӣ муқоиса ва фарқияти таркиби намудии онҳо муайян карда шудааст.

Аҳамияти амалии таҳқиқотҳои гузаронидашуда. Маълумоти ба дастомада оид ба алгофлора, динамикаи шумора ва хусусиятҳои экологии онҳо дар минтақаи таҳқиқотӣ, яъне Тоҷикистони Шимолӣ ва водии Зарафшон ҳамчун заминаи назариявӣ хизмат мерасонанд. Маводи диссертатсиониро метавон дар раванди таълими фанҳои таълимии «Алгология ва микология», «Систематикаи растаниҳои дараҷаи паст», «Экология», «Флораи обсабзҳои Тоҷикистон» дар факултети биологияи мактабҳои олӣ мавриди истифода қарор дод.

Маълумот оид ба хусусиятҳои сапробнокии обсабзҳои сабз дар минтақаҳои таҳқиқотӣ дар муайянкунии таркиби сифатии оби обанборҳо ҳамчунин бо мақсади тозакунии оби ҳавзаҳои биологӣ ё обпартоҳои минтақаҳои аҳолинишин ва корхонаҳои саноатӣ метавонанд истифода намоянд.

Арзиши корҳои илмӣ унвонҷӯӣ. Таркиби намудӣ, паҳншавӣ, хусусиятҳои экологии обсабзҳои сабз дар Тоҷикистони Шимолӣ ва водии Зарафшон омӯхта шуд. Хусусиятҳои экологии обсабзҳои сабзи минтақаи ҳамворӣ бо обҳавзаҳои доманакӯҳӣ муқоиса ва динамикаи шумора, тараққиёти мавсимии онҳо муқаррар карда шуд. Истифодаи обсабзҳои саз

ба монанди, хлорелла, ссенедесмус, анкистродесмус, хламидомонадаро дар тозакунии биологии таркиби оби обҳавзаҳои дорои оби ифлос пешниҳод гардид.

Саҳми шахсии довталаб. Муаллиф шахсан дар таҳияи нақша ва барномаҳои таҳқиқот, гузаронидани баҳисобгирӣ ва ҷамъовари маводи саҳроӣ, муайян кардани таркиби намудӣ, шумораи намудҳо, ошкор кардани мавсими тараққиёти обсабзҳои сабз дар Тоҷикистони Шимолӣ ва водии Зарафшон, коркарди оморӣ ва таҳлили натиҷаҳои бадастомадаи таҳқиқот, омода ва интишори маводи ҷопӣ иштирок намудааст.

Дарчи пурраи натиҷаҳои диссертатсия дар корҳои нашрнамудан унвонҷӯӣ. Натиҷаҳои диссертатсия дар 9 кори илмӣ: 4 - фишурдаи мақолаҳо дар маводи конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ ва 5 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА назди Президенти ҶТ нашр карда шудаанд.

Қарор қабул карда шуд:

Кори диссертатсионии Мирсабуров Шавкат Мираҳматович дар мавзӯи «Флора ва экологияи обсабзҳои сабзи (Chlorophyta) ҳавзаҳои оби Тоҷикистони Шимолӣ ва водии Зарафшон», роҳбари илмӣ доктори илмҳои биологӣ Бобоев М.Т.-ро баъди ислоҳи баъзе камбудихои ҷойдошта барои дида баромадан дар Шӯрои диссертатсионӣ аз рӯи ихтисоси 03.02.01.-ботаника пешниҳод карда шавад.

Раиси ҷаласаи умуми лабораториявӣ
н.и.б., мудири озмоишгоҳи экология
ва захираи растаниҳо

А.А. Мадаминов

Муқарризи №1:
Мудири кафедраи ботаникаи ДДОТ ба номи
С. Айни н.и.б. дотсент

А.Р. Қурбонов

Муқарризи №2
Сарҳодими илми- шӯъбаи флора
ва систематикаи н. и. б.

А.С. Давлатов

Котиб

Н. Муродова

Нозири калони шӯъбаи кадрҳо

Подпись:
ЗАВЕРЯЮ
Ст. исследователь О.

Н.С. Умарова

26.05.2022